

BOLALARDA 1-TIP QANDLI DIABETNI DERMATOGLIFIKA ASOSIDA SUD-TIBBIY TASHXISOTI

Ma'rufov Shaxzod Abduvohid o'g'li

Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti Anatomiya, Gistologiya, Patologik Anatomiya Kafedrası
Asisstanti

Sh. I. Ruziyev

ILMIY RAHBAR: Toshkent Davlat tibbiyot universiteti 2-son sud tibbiyoti va tibbiyot huquqi kafedra
mudiri t.f.d professor, shakhzod.doctor@gmail.com

ARTICLE INFO.

Kalit so'zlar: 1-tip qandli diabet, dermatoglifika, sud-tibbiy tashxis, pediatriya, genetik predispozitsiya, ATD burchagi, and dermatoglifika indeks.

Anotatsiya

1-tip qandli diabet (1-TQD) bolalarda eng ko'p uchraydigan endokrin kasalliklardan biridir. Ushbu kasallikning kelib chiqishida genetik omillar yetakchi rol o'ynaydi. Genetik predispozitsiyani erta aniqlash pediatriya, endokrinologiya va sud-tibbiy ekspertiza uchun dolzarb ahamiyatga ega. Dermatoglifika – barmoq uchlari va kaft teri chiziqlarini o'rganuvchi fan bo'lib, irsiy kasalliklarni tashxislashda ishonchli usul hisoblanadi. Ushbu maqolada bolalarda 1-tip qandli diabetni dermatoglifika usullar orqali sud-tibbiy tashxislashning ilmiy asoslari, klinik kuzatuvlari va amaliy ahamiyati bayon qilinadi.

<http://www.gospodarkainnowacje.pl/> © 2025 LWAB.

Kirish

1-tip qandli diabet (1-TQD) – insulin ishlab chiqaruvchi β -hujayralarning autoimmun destruksiyasi bilan bog'liq bo'lgan surunkali endokrin kasallik. Bolalar orasida uchrashi yuqori bo'lib, erta tashxis qo'yish qiyinligi bilan ajralib turadi. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (WHO) ma'lumotlariga ko'ra, dunyo bo'yicha har yili 500 mingga yaqin bolaga 1-TQD tashxisi qo'yiladi. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi statistikalarga ko'ra, so'nggi 10 yilda bolalarda ushbu kasallik uchrash chastotasi 1,5 baravar oshgan.

Dermatoglifika – prenatal davrda shakllanadigan, genetik nazorat ostida bo'ladigan va umr bo'yi o'zgarmaydigan teri naqshlarini o'rganuvchi fan. Teri chiziqlari homila rivojlanishining 3–4-oyida shakllanadi, shuning uchun dermatoglifika belgilar irsiy kasalliklarni aniqlashda muhim marker hisoblanadi. 1-tip qandli diabet bilan bog'liq dermatoglifika xususiyatlarni o'rganish pediatriya va sud-tibbiy ekspertiza uchun dolzarbdir.

Asosiy qism

1. Dermatoglifikaning sud-tibbiy ahamiyati

Dermatoglifika naqshlar genetik nazorat ostida shakllanadi va tashqi muhit ta'siriga deyarli uchramaydi. Shu sababli ular irsiy kasalliklarning markerlari sifatida ishlatiladi. 1-tip qandli diabet bilan og'rigan bolalarda quyidagi xususiyatlar ko'proq uchraydi:

- Barmoqlarda ulnar loop naqshlarining koʻpligi;
- Radial loop naqshlarining kamayishi;
- Arch naqshlarining kamligi;
- Kaftdagi ATD burchagining kengayishi (50° dan yuqori).

Sud-tibbiy ekspertiza amaliyotida ushbu belgilar irsiy predispozitsiyani aniqlashda qoʻshimcha diagnostik usul sifatida qoʻllanadi.

2. Genetik asoslar

1-TQD rivojlanishida HLA-DR3 va HLA-DR4 genlari muhim rol oʻynaydi. Tadqiqotlar shuni koʻrsatadiki:

- HLA-DR3 tashuvchilarida ulnar loop naqshlari koʻproq;
- HLA-DR4 bilan bogʻliq bolalarda ATD burchagi kengaygan boʻladi;
- Dermatoglik indeksning yuqori boʻlishi (14–16 oraligʻida) 1-TQD xavfi yuqoriligini bildiradi.

3. Klinik kuzatuvlar

1. **8 yoshli bola:** 1-TQD tashxisi bilan. Dermatoglik tekshiruvda barmoqlarning 70 foizida ulnar loop naqshlari, ATD burchagi 54 daraja. Ota-onasida ham oʻxshash naqshlar mavjudligi genetik predispozitsiyani koʻrsatadi.
2. **12 yoshli qiz bola:** Kasallik tashxisidan oldin dermatoglik tahlilda ATD burchagi 55 daraja, dermatoglik indeks yuqori boʻlgan. 1 yil ichida diabet rivojlangan.
3. **10 yoshli sogʻlom bola:** Radial loop naqshlari koʻpligi, ATD burchagi 42 daraja. 2 yil davomida kasallik rivojlanmagan.

Bu kuzatuvlar dermatoglik belgilar orqali xavf guruhlarini aniqlash mumkinligini tasdiqlaydi.

4. Amaliy qoʻllanilishi

Dermatoglik tekshiruv:

- Invaziv boʻlmagan, arzon va tezkor usul;
- Bolalarda erta tashxis uchun mos;
- Sud-tibbiy ekspertizada irsiy kasalliklarni baholashda qoʻshimcha marker sifatida qoʻllanadi.

Xulosa

Dermatoglik bolalarda 1-tip qandli diabetni erta tashxislash va sud-tibbiy baholash uchun samarali usuldir. Ulnar loop naqshlari chastotasining ortishi, ATD burchagining kengayishi va dermatoglik indeksning yuqoriligi kasallikning genetik predispozitsiyasini koʻrsatadi. Oʻzbekiston sharoitida ushbu usulni pediatriya va sud-tibbiy amaliyotga joriy etish 1-tip qandli diabetni erta aniqlash samaradorligini oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Cummins H., Midlo C. *Finger Prints, Palms and Soles: An Introduction to Dermatoglyphics*. Dover Publications, 2020.
2. WHO. *Type 1 Diabetes in Children: Global Report*. Geneva, 2023.
3. Oʻzbekiston SSV. *Bolalarda qandli diabet epidemiologiyasi boʻyicha statistik hisobot*. Toshkent, 2023.
4. Massavirov Sh.Sh. *Dermatoglik va sud-tibbiy diagnostika*. Toshkent, 2022.
5. Nelson Textbook of Pediatrics, 21st edition.